

PERIODISK EMNERAPPORT HØSTEN 2011 JUS 4111 – METODE OG ETIKK

1 Innledning

Emnet JUS 4111 Metode og etikk utgjør 10 studiepoeng og inngår i 4. studieår i studieordningen av 2011. Undervisning og eksamen holdes i 7. semester.

Undertegnede har ikke selv tidligere erfaring med emnet. Rapporten bygger først og fremst på emnebeskrivelsen og studenttilbakemeldingene som er innhentet gjennom en egen evalueringsundersøkelse. Undersøkelsen ble gjennomført som en Questback-undersøkelse der 102 studenter (45 %) svarte. I tillegg foreligger karakterstatistikk fra eksamen.

Evalueringsundersøkelsen reiser fremfor alt spørsmål knyttet til innføringen av ny studieordning og etableringen av et felles emne for metode og etikk. Rapporten tar derfor opp disse spørsmålene først.

2 Innføringen av ny studieordning med sikte på JUS 4111

Et gjennomgående trekk ved studentevalueringen er misnøye med informasjonen om innføring av ny studieordning. Ca. 75 % av respondentene gir uttrykk for forskjellig grad av misnøye – fra litt misfornøyd til svært misfornøyd. Bare 2 % er svært fornøyd og så vidt under 10 % fornøyd. Når det gjelder tilgjengeligheten av informasjon, fordeler svarene seg nokså likt mellom fornøyde og misfornøyde, men det er grunn til å merke seg at 25 % er litt misfornøyd med tilgjengeligheten og nesten 25 % misfornøyd med den. Misnøyen synes altså å være sterkest når det gjelder innholdet av informasjonen, men er også stor når det gjelder tilgjengeligheten.

Ut fra spørsmålstillingen i spørreundersøkelsen er det ikke helt klart om denne misnøyen er spesifikt knyttet til JUS 4111, eller om den gjelder andre sider ved 4. studieår, eventuelt studiet generelt. De individuelle kommentarene viser likevel at en vesentlig del av misnøyen knytter seg til JUS 4111. Det gjelder særlig informasjon om eksamen (eksamensform og eksamenstema).

Informasjonsproblemene skyldes nok til dels at de aktuelle avgjørelsene ikke var klare før semesterstart. Når den nye studieordningen bygger på semestervise emner, er det etter mitt syn helt vesentlig at all relevant informasjon av betydning for studentenes opplegg av sitt studium foreligger ved semesterstart. De nødvendige opplysninger må kunne gis i samband med introduksjonsforelesningen.

En del av informasjonsproblemene knytter seg trolig til selve innføringsfasen. At relevant informasjon ble gitt for sent høsten 2011, skaper ikke noe problem i senere semestre så lenge informasjonen ligger fast. Derimot er det like viktig som før at ny informasjon blir gitt i tide. Det kan bidra til å sikre dette om ansvarlig faglærer i slutten av foregående semester gjennomgår det behov som måtte være for (ny) informasjon med tanke på kommende semestre.

Noe av studentmisnøyen med informasjon gjelder presentasjonen på fakultetets hjemmesider. Mange respondenter opplever universitetets hjemmesider som uoversiktlige. Så vidt jeg skjønner, er det ikke lett å vite når det er lagt ut ny relevant informasjon. Det er uheldig om adressatene for informasjonen stadig må sjekke om det er kommet ny informasjon som endrer det som tidligere har gjeldt. Etter mitt syn er det også uheldig at det ikke finnes samlet informasjon om studieordningen i form av en trykt studiehåndbok. Den nettbaserte informasjonen tenderer til å bli atomisert og gi liten oversikt.

3 Koblingen av metode og etikk i JUS 4111

I JUS 4111 er læringsmål og litteratur er angitt særskilt for delemnene metode og (yrkes)etikk. Læringsmålene foretar en begrenset kobling mellom delemnene. For yrkesetikken gjelder det punktet å bli ”bevisst hvilke etiske krav som gjelder for hvordan man i forskjellige juridiske profesjoner kan anvende rettskildene og argumentere for rettslige løsninger”. For metodelæren gjelder det kravet om god forståelse av ”sammenhengen mellom de rettslige prinsipper for juridisk argumentasjon og de etiske/yrkesetiske prinsipper for juridisk argumentasjon”.

Evalueringsundersøkelsen tyder på at (den begrensede) koblingen mellom etikk og metodelære i liten grad blir reflektert i undervisningen. Det ser ut til at kurslærerne har fått lite av veiledning og retningslinjer med sikte på dette, og det har vært usikkerhet om hvordan en kobling kan tenkes å gi seg utslag i eksamensoppgaver. Denne usikkerheten er ganske sikkert blitt forsterket som følge av uklarhet om eksamensformen og mulige eksamenstemaer.

Det er ikke gjennomført noen konsekvent betegnelse for delemnet etikk. Det later til å bli betegnet dels som etikk, dels som yrkesetikk, og dels som ”metode og etikk” uten noe klart skille til emneangivelsen.

4 Læringsmål og litteratur – metodelære

Beskrivelsen av læringsmål for metodelæren innledes slik:

”I metodelæren lærer du rettslig argumentasjon. Du lærer hvordan du kan begrunne rettslige avgjørelser. Metodelæren skal hjelpe deg til å løse rettsanvendelsesproblemene du møter i jusstudiet.”

Dette er en forbausende introduksjon når man tenker på at studentene får en innføring i juridisk metodelære i JUS 1111 og iallfall i tre år presumptivt har arbeidet med å analysere og løse rettsspørsmål og begrunne rettslige løsninger.

De enkelte læringsmålene knytter seg til rettskildemessige grunnbegreper og til forskjeller mellom norsk, folkerettslig og utenlandsk juridisk metodelære.

Litteraturlisten er begrenset. Som hovedlitteratur er oppført Torstein Eckhoff: Rettskildelære (5. utg. v/Jan Helgesen, Oslo 2001). Boken er atskillig preget av rettskildesituasjonen i siste halvdel av det 20. århundre og har ikke kunnet ta i betraktning utviklingen etter årtusenskiftet, særlig når det gjelder hvilken betydning internasjonale rettskildefaktorer har i norsk rett. På dette punkt suppleres den av det eneste verk som er oppført som tilleggslitteratur, Finn Arnesen og Are Stenvik: Internasjonalisering og juridisk metode (Oslo 2009), som særlig har EØS-retten for øye. Det er ikke anvist annen tilleggslitteratur som kan utdype eller supplere hovedlitteraturen.

I evalueringsundersøkelsen gir 37 % uttrykk for en viss misnøye med de skriftlige læremidlene (stort sett ”litt misfornøyd” eller ”misfornøyd”). Tallet skiller ikke mellom de to delemnene. Mange studenter etterspør en oppdatert lærebok i juridisk metodelære.

Læringsmålene er ikke fullt reflektert i den oppgitte litteraturen, særlig hvis man legger til grunn at hovedlitteraturen skal dekke læringsmålene. Det gjelder både forholdet til etiske prinsipper, til internasjonal og utenlandsk metodelære og komparative metodespørsmål (metodespørsmål i offentlig rett og i privatrett, og tolking av generelle normer og individuelle rettsakter).

5 Læringsmål og litteratur – yrkesetikk

Læringsmålene for yrkesetikk er i stor grad knyttet opp mot sentrale juristroller: dommer, advokat og forvaltningsjurist. Mens målene i andre emner gjerne er formulert som ”god forståelse” eller ”kjennskap”, er læringsmålene i yrkesetikk særlig knyttet opp mot å skape ”bevissthet” eller ”reflektere”. Disse særskilte læringsmålene er med på å begrunne særlige undervisningsformer (obligatoriske kurs), men kan – inntil videre – medvirke til usikkerhet om hva som kreves til eksamen.

Et eget læringsmål er ”godt kjennskap til hvilke etiske regler og retningslinjer som gjelder for de sentrale juristprofesjoner”. Dette viser at delemnet i hovedsak knytter seg til yrkesroller som behandles i andre deler av studiet. Studentene er fra 2. studieår kjent med regler av særlig betydning for forvaltningsjuristen (f.eks. saksbehandlingsregler i forvaltningsretten). Dommeres og advokaters virksomhet reguleres av regler som behandles i prosessfagene i 8. semester. Manglende kjennskap til prosessfagene kan være en utfordring for studentene når de skal sette seg inn i og diskutere etiske spørsmål knyttet til dommer- eller advokatrollen.

Det er ikke oppgitt tilleggslitteratur for delemnet yrkesetikk.

6 Undervisning

Undervisningen har bestått i forelesninger, kurs og fakultetsoppgave med tilhørende gjennomgåelse. I metodelære ble det holdt 16 timer forelesninger (ved Jan Helgesen) i

begynnelsen av semesteret, etterfulgt av 8 timer kurs fordelt på 9 grupper. Fakultetsoppgaven ble gitt i metodelære og hadde innleveringsfrist etter kursslutt (15/9) med gjennomgåelse primo november. I november ble det holdt 2 timer manuksjon i metodelære. I etikk ble det holdt 2 timer forelesninger (ved Hans Petter Graver) medio september etterfulgt av 4 timer obligatorisk kurs fordelt på 6 grupper.

Evalueringsundersøkelsen viser at studentene i hovedsak er betinget fornøyd med undervisningen (38 % fornøyd, 45 % litt fornøyd). Deltakelsen på forelesninger, kurs og etikkseminar ligger på mellom 90 og 95 % av respondentene. Nærmere 60 % har deltatt på svært mye eller all undervisning i emnet, og respondentene er gjennomgående fornøyd med egen studieinnsats (23 % svært fornøyd, 61 % fornøyd).

Enkeltkommentarene gir inntrykk av at utbyttet av kurs kan variere mye med kurslederne og deres forberedelse av og holdning til kurset. Det er ellers varierende tilbakemeldinger på om det ønskes mer forelesninger eller kurs, og på kvaliteten av forelesningene og kursene.

I evalueringsundersøkelsen reiser enkelte studenter spørsmål om det er riktig å la lærebokforfatteren i faget holde forelesninger. Etter min mening er det som utgangspunkt liten grunn til å reise innvending mot dette når boken er så vidt gammel at den uansett trenger en betydelig oppdatering på forelesning (metodelære) eller bare utgjør en del av hovedlitteraturen (etikk).

Når det gis uttrykk ønske om flere forelesninger, går det ikke klart frem om det knytter seg til et bestemt av delemnene. Særlig når hovedlitteraturen er heterogen, som i delemnet etikk, er det etter mitt syn behov for forelesninger til å binde sammen de forskjellige deler av litteraturen. I dette delemnet kan det også være behov for på forelesning å presentere de sentrale og overordnede problemstillinger i delemnet som skiller seg fra de ordinære juridiske fagene. Det kan tale for å øke forelesningene i etikkdelen til 4 timer.

Flere studenter savner forbindelsen mellom metode og etikk som emnet synes å legge opp til. Det gis også uttrykk for at etikkkursene er til liten hjelp med sikte på eksamen og at undervisningen kan være mer relatert til det som er hovedlitteratur i faget. Enkelte respondenter gir uttrykk for at kurslederne må være bedre informert og forberedt fra fakultetet.

7 Eksamen

Eksamen ble bestemt til 4 timer skriftlig eksamen i fakultetets lokaler.

Som allerede nevnt har semesteret vært preget av usikkerhet om eksamensformen. Det gjelder både spørsmålet om skriftlig eller muntlig eksamen og eksamensformen i delemnet etikk. Det sier nærmest seg selv at eksamensformen – iallfall i hovedtrekkene – må være bestemt ved

semesterets begynnelse. Inntil noe annet blir bestemt et semester i forveien, må det nå legges til grunn at eksamen vil være skriftlig med et begrenset antall hjelpemidler og holdt i lokaler fremskaffet av fakultetet.

Evalueringsundersøkelsen viser delte oppfatninger om eksamensformen. Litt over 50 % er fornøyd eller litt fornøyd, vel 40 % litt misfornøyd eller misfornøyd. Nesten ingen er svært fornøyd eller svært misfornøyd. Ønske om endringer går i alle retninger: større eksamener, hjemmeeksamener, eksamen på PC, større bredde i prøvingen, eksamen på 6 timer, muntlig eksamen osv.

Med tanke på en skriftlig oppgave kan det være uklart både hvordan en ren etikkoppgave vil bli utformet, om den bare vil bli gitt som deloppgave, og om det kan bli gitt en kombinert (integret) oppgave i etikk og metodelære. Det har ikke vært gitt en fakultetsoppgave i delemnet etikk. Det vil være en fordel om studentene gjennom en fakultetsoppgave kan bli forberedt på hva en skriftlig eksamensoppgave i delemnet etikk kan innebære.

8 Avsluttende synspunkter. Plasseringen av emnet JUS 4111

Emnet JUS 4111 innebærer en kombinasjon som er ny med studieordningen av 2011 og må ses som en styrking av etikkfagets plass i jusstudiet. Som det fremgår foran, er det behov for å bedre sammenhengen mellom læringsmål, hovedlitteratur og muntlig undervisning, og sikre at delemnet kan bli prøvd til eksamen. Koblingen med juridisk metodelære bør klargjøres bedre gjennom skriftlige læremidler eller muntlig undervisning. I delemnet metodelære er læremål og litteraturangivelse ikke godt nok tilpasset hverandre, og angivelsen av litteratur kan virke ufullstendig eller foreldet.

Evalueringsundersøkelsen peker dessuten på et problem ved at mange eksempler i metodelæren knytter seg til fag som behandles i 8. semester (strafferett og prosess). Delemnet etikk kan sies å forutsette kjennskap til prosessregler som studentene ikke har i 7. semester. I 7. semester har studentene altså ikke alle de forkunnskaper som det kan være gunstig å ha for emnet JUS 4111 slik det er satt opp i dag.

Det kan derfor være verdt å overveie å flytte JUS 4111 til 8. semester. Delemnet etikk kan da lettere ses i sammenheng med prosessrettslige regler for dommeres og advokaters virksomhet. Metodelæren kommer uansett for sent i 7. semester til å være til nytte for de fleste av de juridiske fagene. Med en plassering i 8. semester kunne den innrettes sterkere på å være til nytte for studentenes arbeid med en masteroppgave/avhandling.

Skal JUS 4111 flyttes til 8. semester, må det frigjøres plass der. Strafferett og prosess utgjør tradisjonelt et hele, men det er mulig å flytte sivilprosess til 7. semester. De materiellrettslige reglene som regulerer tvister som behandles etter sivilprosessen, er studentene kjent med fra tidligere studieår. Det kan ses som en ulempe at sivilprosess og straffeprosess ikke studeres samtidig, men det kan være like viktig å studere vedkommende prosessfag i lys av de relevante materiellrettslige disipliner.

9 **Kommentarer til andre deler av 7. semester**

I evalueringsundersøkelsen har enkelte respondenter kommet inn på andre sider av 7. semesters studium enn JUS 4111.

For *valgfagene* etterlyser noen respondenter et mer omfattende undervisningstilbud og bedre informasjon om undervisningen. For det semiobligatoriske faget *rettsøkonomi* er det etterlyst en oppdatering av læringsmålene i lys av siste vedtak om hovedlitteratur, eller en begrensning av hovedlitteraturens omfang for å svare bedre til det omfang et semiobligatorisk fag skal ha. For både rettsøkonomi og retts sosiologi gir noen enkeltkommentarer uttrykk for hva som er tillatte hjelpemidler til eksamen.

Oslo, 24. februar 2012.

Inge Lorange Backer
studieårsansvarlig 4. studieår